

Jakob Carlander: "Godhet är insikten att vi behöver varandra"

Östgöta Correspondenten, januari 2010

Godhet är både biologi och biografi, skriver Jakob Carlander, litteraturkritiker och samtalsterapeut i Linköping. **En tidig sommardag** i Tylösand. Det är en paus i konferensen och jag har tid över för en strandpromenad. Två par sjöfåglar vaktar sina nykläckta ungar under deras första simtur. De två paren har slagit sig samman för att effektivt kunna skydda sin avkomma. En förälder simmar längst fram, den andra bakom ungarna och de två övriga skyddar vardera sidan av fågelungar. Runt omkring flyger skrånande hungriga trutar. Men ingen av dem kommer åt ungarna som är effektivt skyddade av de vuxna i detta sällsamma samarbete. Var för sig hade de varit utelämnade till enkla byten för trutarna. Tillsammans utgör de ett effektivt skydd.

I denna situation ser jag våra äldsta biologiska rötter till godhet. Godhet är ett unikt samarbete och ett erkännande av vårt beroende till varandra. Vi är goda mot varandra, helt enkelt för att det har ett större överlevnadsvärde. Detta är evolutionens bidrag till vår förmåga att göra gott.

Med hjälp av dessa grundläggande och nedärvda affekter utvecklar vi livet igenom vår förmåga till empati. För till skillnad från djurens godhet kan vi människor förändra och vara kreativa i godheten. Vi äger tillgång till en emotionell minnesbank, en biografi, som gör att vi kan förstå den andre genom att knyta an till vår egen erfarenhet av brist och utsatthet. Eller som Bibeln uttrycker det med nästan 3 000 år gamla ord, fortfarande aktuella i vår tids flyktingdebatt: *Ta hand om främlingen, för ni har själva varit främlingar i Egyptens land.*

I Sara Kadefors roman "Fågelbovägen 32" berättas det om hur Karin, en läkare som arbetar vid en hemlig flyktingmottagning, tar sig an Katerina från Moldavien. Karin ger henne en fristad i hemmet driven av godhet. Men efter hand upptäcker hon oväntade sidor av sig själv.

Så fort Katerina blir jämställd med henne upphör den sköna känslan av godhet. På ett sätt kan man säga att Karin förlorat kontakten med rotträderna till den genetiskt betingade godheten. För henne har godheten blivit ett privat projekt, som inte tar hänsyn till vem Katerina är och hur hennes eget liv egentligen ser ut. Karin skapar sig en egen uppfattning om vad hon behöver. Och då Katerina inte bejakar detta privata projekt genom tacksamhet och behaglig hjälplöshet kränker hon därmed Karins narcissistiska godhet.

Sonen Albin sätter ord på detta:

- *Du ville tycka synd om henne, men det ville inte hon.*

- *Förlåt?*

- *Om du inte får hjälpa folk så blir du galen.*

Hon blev överrumplad:

- *Men snälla Albin?. Jag ? .så är det inte.*

- *Hon är inte som du vill att hon ska vara, det fattar ju vem som helst.*

I en situation som liknar "Fågelbovägen 32" berättar Fjodor Dostojevskij i romanen "Bröderna Karamazov" om en kvinna som vill göra gott för andra utsatta människor. Hon ämnar bli barmhärtighetssystem och söker i detta sammanhang upp en starets, en helig man vid ett kloster, för att få sin aktiva kärlek välsignad av honom. Liksom Karin har kvinnan gjort godheten till ett personligt unikt projekt.

I stället för att ge sin omedelbara välsignelse ställer starets en fråga till kvinnan:

Vad gör du om de sjuka inte blir friska eller visar dig tacksamhet? Hur går det då?

Ställd inför detta scenario förvandlas kvinnans godhet till en kränkt besvikelse:

Ju mer jag älskar mänsklighet som helhet desto mindre kan jag älska människorna som enskilda individer. Det vill säga var och en särskilt.

Kvinnan i Dostojevskijs roman "Bröder Karamazov" får trots allt en välsignelse av klostrets starets, om än en annan än vad hon väntat sig:

Den drömda kärleken vill ha snabba stordåd, som raskt kan utföras och är synliga för alla. Här kan det faktiskt gå ända därhän att man rentav offrar sitt liv, under förutsättning att det inte drar ut för länge utan sker snabbt som på scenen och att alla tittar på och applåderar.

Den aktiva kärleken - det är arbete och uthållighet och för somliga kanske rentav en hel vetenskap.

Verklig godhet bygger på vår förmåga att inte dölja vår egen brist utan i stället se den som en tillgång. Vi är goda, inte för att vi är överlägsna andra, utan för att vi själva behöver en god värld att vistas i.

JAKOB CARLANDER